

Förslag till kompetensbeskrivning av en alfabetiseringslärare

Detta är den första nordiska beskrivningen av en professionell alfabetiseringslärare. Förslaget, som har arbetats fram av det nordiska Alfarådet, har ambitionen att på ett utförligt sätt specificera den specifika kompetens som en välkvalificerad alfabetiseringslärare bör ha. Förslaget förutsätter både en pedagogisk/didaktisk grundkompetens, något som normalt ingår i en reguljär lärarutbildning, och en grundläggande språkinlärnings- och andraspråksundervisningskompetens. Den specialistkompetens som beskrivs i förslaget bygger således på de ovanstående grundläggande kompetenserna. Centralt i dokumentet är att de beskrivna kompetenserna ska uppfattas vara nödvändiga och specifika för en lärare som ska undervisa vuxna andraspråkstalare som saknar tidigare formell skolerfarenhet och muntliga kunskaper i något nordiskt språk.

Alfabetiseringslärarkompetensen delas in i sex kompetensområden. Inom varje kompetensområde formuleras en specifik lärarkompetens vilken sedan konkretiseras genom de kunskaper, färdigheter och handlingar den kännetecknas av.

Tanken är att denna kompetensbeskrivning ska kunna ligga till grund för utvecklandet av ett kursutbud på högskolenivå riktat till lärare som vill utbilda sig till alfabetiseringslärare, specialist inom alfabetisering och grundläggande språk-, läs- och skrivundervisning för vuxna. Delar av ett sådant tänkt utbildningsutbud skulle kunna genomföras på en gemensam nordisk nivå medan andra kan kräva mer landsspecifika arrangemang.

De sex kompetensområdena:

- 1. Litteracitet i ett globalt, lokalt och individuellt perspektiv.**
Teoretiska och didaktiska aspekter
- 2. Förutsättningar för vuxnas formella lärande i en kreativ och kritisk lärmiljö**
Baserad på lärares reflekterande praktik och kursdeltagares lärandemål
- 3. Material för ett vuxet lärande**
Multimodalt, aktuellt och utmanande
- 4. Undervisning i muntlig kommunikativ kompetens utan skriftstöd,**
För vuxna andraspråksinlärare
- 5. Grundläggande läs- och skrivinläring**
För vuxna andraspråksinlärare
- 6. Grundläggande vardagsmatematik**
För vuxna andraspråksinlärare

Competence areas for a basic literacy teacher for adults

- 1. Literacy in a global, local and individual perspective.**
Theoretical and educational aspects
- 2. Prerequisites for formal learning in a creative and critical learning environment for adults.**
Based on teacher's reflective practice and students learning processes and goals.
- 3. Materials for an adult learning**
Multimodal, current and challenging
- 4. Teaching Oral communicative skills without written support**
Focused on adult second language learners.
- 5. Basic literacy learning processes**
Focused on adult second language learners.
- 6. Basic everyday mathematics (numeracy)**
Focused on adult second language learners.

Kompetensområden

1. Litteracitet i ett globalt, lokalt och individuellt perspektiv.

Teoretiska och didaktiska aspekter

LÄRARKOMPETENS

1.

Läraren tillämpar olika vetenskapliga teorier om litteracitet; psykologiska och lingvistiska såväl som sociologiska och språkpolitiska i ett vuxenutbildningssammanhang och är medveten om hur individens egna och samhällets värderingar och attityder till litteracitet påverkar styrdokument, planering, innehåll och mål för undervisningen såväl som deltagarnas vardagsliv och framtidsperspektiv.

Kunskaper

Läraren

1. kan redogöra för sin syn på litteracitetsbegreppets komplexitet och diskutera det ur ett historiskt, språkpolitiskt, sociokulturellt och lingvistiskt perspektiv
2. har kunskaper om skriftspråkens utveckling ur ett historiskt och globalt perspektiv såväl som på ett individuellt
3. har kännedom om olika skriftsystem, deras principer och relation till varandra
4. har kunskap om den aktuella situationen för vuxnas läskunnighet i världen
5. kan redogöra för hur förändrade kommunikationsmönster i samhället påverkar den formella läs- och skrivundervisningen
6. kan redogöra för hur samhällets syn på litteracitet kan påverka alfabetiseringsutbildningens innehåll och utformning
7. har utvecklat insikt om hur kursdeltagarnas tidigare erfarenhet av skriftspråksanvändning och formell undervisning och deras nuvarande ambitioner, behov och mål påverkar innehåll och utformning av undervisningen
8. har kunskaper om psykiska och fysiska hinder för inläring t.ex. PTSD (post traumatiskt stressyndrom) och vanliga syn- och hörsel nedsättningar

Färdigheter/och handlingar

Läraren

1. låter sin kunskap om litteracitet geomsyra de egna didaktiska och metodiska ställningstagandena
2. förstår och tar konsekvenserna av att deltagarnas kunskaper och färdigheter i sitt modersmål/förstaspråk påverkar skriftspråkstillägandet på andraspråket
3. omsätter kunskaper om samhällets attityder till litteracitet vid planeringen av undervisningsupplägg, innehåll och utformning
4. möter kursdeltagarna med kunskap om och intresse för deras bakgrund, aktuella situation och förutsättningar att lära och använder den i planering och undervisning.

2. Förutsättningar för vuxnas formella lärande i en kreativ och kritisk lärmiljö

Baserad på lärares reflekterande praktik och kursdeltagares lärandemål

LÄRARKOMPETENS

Läraren möter kursdeltagarna med kunskap om och intresse för deras bakgrund och omsätter deras mål och önsknings till undervisningsmål, anpassar innehåll, didaktik och metod till kursdeltagarnas förutsättningar och skapar en stöttande och kreativ vuxenpedagogisk lärmiljö genom att ständigt samla ny kunskap och reflektera över sin egen praktik

Kunskaper

Läraren

1. har kunskaper om vuxnas lärande
2. har förmåga att tillägna sig ny kunskap i sitt fält/område
3. har kunskaper om hur man analyserar kursdeltagerens litteracitetsutveckling
4. har kunskaper om hur man utarbetar undervisningsmål i samarbete med kursdeltagaren.
5. har kännedom om metoder, som gör det möjligt att genomföra utvärderingar i samarbete med kursdeltagarna.
6. har kännedom om hur kursdeltagarnas möte med texter i sitt vardagsliv ser ut
7. har aktuell information om deltagarnas samfundsmässiga, sociala, kulturella och språkliga bakgrund
8. har aktuella kunskaper om faktorer i deltagarnas situation i det nya landet, vilka kan påverka deras studiers innehåll och progression

Färdigheter och handlingar

Läraren

1. anvender voksenpædagogiske undervisningsmetoder og skaber et voksenpædagogisk undervisningsmiljø.
2. gør undervisningens övergripande mål, delmål och dagliga mål begripliga för kursdeltagaren.
3. omsætter kursdeltagerbehov og ønsker til undervisningsmål
4. anvender metoder i undervisningen, som gør det nemt for kursdeltageren at tage aktivt del i undervisningen og bidrage med sine personlige erfaringer.
5. vejleder og undervise deltageren i at anvende evt. færdigheder på sit skriftlige modersmål som støtte i indlæringen af målsproget.
6. bygger tillsammans med kursdeltagarna upp ett gemensamt metaspråk, som används kontinuerligt i undervisningen
7. samarbetar med tolk, modersmåls lärare eller andra med samma modersmål för att underlätta lärandet
8. evaluerar sin undervisning, metoder og materialer

3. Material för ett vuxet lärande

Multimodalt, aktuellt och utmanande

LÄRARKOMPETENS

Läraren kan kritiskt analysera och välja relevant material för undervisning och lärande anpassade till kursdeltagarnas behov, aktuella och framtida situation.

Kunskaper

Läraren

1. har kännedom om aktuella läromedel avsedda för vuxnas språk och litteracitetsutveckling
2. har kunskaper om form och funktion hos bilder och visuella texter
3. har kunskaper om hur bilder, texter, ljud och tecken i vardagsmiljön kommunicerar budskap och uppfattas av deltagarna
4. har kännedom om aktuella digitala medier och IKT, hur de används av deltagarna och hur de kan användas i undervisningen
5. kan analysera multimodala material utifrån ett flerkulturellt vuxet perspektiv
6. kan analysera olika typer av texter utifrån ett läsbarhetsperspektiv
7. har kännedom och kunskap om lättlästa texter för vuxna

Färdigheter och handlingar

Läraren

1. analyserar och anpassar val av läromedel och andra läroresurser till aktuella kursdeltagares krav
2. anpassar sitt val av läromedel och andra läroresurser till aktuell grupp/deltagare
3. anpassar texter med hjälp av läspedagogiska metoder och principer för läsbarhet, till kursdeltagarnas aktuella nivå
4. skapar själv och tillsammans med deltagarna aktuellt läromaterial
5. väljer material som utmanar deltagarna och uppmuntrar till ett kritiskt och ifrågasättande förhållningssätt till texter av alla slag
6. arbetar medvetet med bildtolkning och stöttar deltagarnas bildläsning
7. använder vardagliga digitala verktyg t ex smartphones, läsplattor och interaktiva skrivtavlor
8. använder material som deltagaren känner till från sin egen vardag i undervisningen

4. Undervisning i muntlig kommunikativ kompetens utan skriftstöd, för vuxna andraspråksinlärare

LÄRARKOMPETENS

Läraren utvecklar deltagarnas muntliga kommunikativ kompetens helt utan eller med mycket begränsat skriftligt stöd och med utgångspunkt i aktuell (språk)forskning och de vuxna kursdeltagarnas språkliga och kulturella bakgrund och deras kommunikativa behov.

Kunskaper

Läraren

1. har kunskap om talspråkets förutsättningar dess struktur, grammatik och funktion
2. har kunskap om vad fonologisk medvetenhet och muntlig kommunikativ språkförmåga innebär för individ, grupp och undervisning
3. har kunskap om kulturella mönster för samtal och språkliga strukturer och kännetecken för autentiska samtal
4. har kunskap om reella såväl som digitala muntliga kommunikationsmönster
5. är förtrogen med metoder för uppbyggnad av och undervisning i muntlig språkförmåga (uttal, prosodi och pragmatik) på ett andraspråk utan skriftstöd
6. har kunskap om hur makt tar sig språkliga uttryck i muntliga relationer

Färdigheter och handlingar

Läraren

1. använder metoder och material ämnat för muntlig kommunikativ undervisning utan eller med begränsat skriftligt stöd
2. väljer adekvat bildmaterial och annat multimodalt material som stöd för förståelsen
3. använder metoder som utvecklar kursdeltagarens uttal, prosodi, fonologiska medvetenhet och muntliga kommunikativa förmåga
4. använder sin kunskap om ljudsystem i deltagarnas förstaspråk för att konstruera individuella uttalsövningar på målspråket
5. utgår ifrån autentiska samtalssituationer som speglar kursdeltagarnas vardag
6. arbetar medvetet med pragmatisk samtalskompetens och tydliggör kulturellt accepterade samtalsstrategier
7. använder och väljer utvärderingsformer med både innehålls- och formfokus
8. använder digitala medier t.ex. smartphones, läsplattor, datorer och interaktiva skrivtavlor i undervisningen

5. Grundläggande läs- och skrivinläring med inriktning mot vuxna andraspråksinlärare

LÄRARKOMPETENS

Läraren har teoretiska och didaktiska kunskaper om läs- och skrivutveckling på såväl första- som andraspråket och omsätter dem till en vuxen, utmanande och kommunikativt baserad läs- och skrivmiljö med utgångspunkt i multimodala texter med ett innehåll som speglar kursdeltagarnas vardag och upplevs som meningsfulla.

Kunskaper

Läraren

1. är förtrogen med teorier om läs- och skrivutveckling på såväl modersmålet som andraspråket
2. har kunskap om likheter och skillnader mellan barns och vuxnas skriftspråsutveckling
3. kan redogöra för centrala begrepp inom alfabetiseringsforskningen
4. har kunskap om olika skriftspråkssystem och konventioner för skriftspråkande
5. har kunskap om hur semiotiska resurser samverkar i kommunikation via ljud, bilder, visuella textmeddelanden och texter
6. förstår vikten av utvecklandet av en skriftspråklig medvetenhet som grund för vidare litteracitetsutveckling
7. har kunskaper om både psykolingvistiska och sociokulturella lässtrategier (syntetiska och analytiska; *phonics and whole language*) och hur de kan stötta i undervisningen
8. kan analysera skriftspråksprogressionen hos vuxna andraspråksinlärare
9. har kunskap om hur nyvunna skriftspråkliga färdigheter kan utvecklas och användas i olika domäner i samhället och i deltagarnas vardags- och arbetsliv
10. har kunskap om vanliga tecken på dyslexi och andra fysiska hinder för skriftspråktillägnande

Färdigheter och handlingar

Läraren

1. skapar en kreativ skriftspråksmiljö med metaspråkliga diskussioner och stöttning på deltagarens alla språk
2. tar reda på hur tal och skriftspråk, läsriktning och vanor kring läsande och skrivande i kursdeltagarens tidigare uppväxt/hemmiljö fungerat
3. är medveten om relationen mellan muntlig språkbehärskning och val av språk, innehåll och metod för läs- och skrivundervisningen
4. baserar läs- och skrivundervisningen på ett varierat multimodalt material, som är anpassat till vuxnas kommunikativa behov och hämtat från deras vardags- och arbetsliv
5. använder beprövade läs- och skrivutvecklande metoder och strategier anpassade till varje deltagares behov, sätt att lära och färdighetsnivå
6. fokuserar på läsning och skrivning som ett användbart kommunikativt redskap i för deltagaren aktuella och önskade domäner

7. planlägger, genomför och utvärderar läs- och skrivundervisningen i samarbete med deltagarna och i relation till deras behov
8. följer, stöttar och utvärderar varje deltagares motoriska, kognitiva och kommunikativa skriftspråksutveckling
9. vägleder deltagaren i utvecklandet av läs- och skrivstrategier för att på egen hand hantera skriftspråkliga situationer utanför undervisningen
10. hänvisar till och samarbetar vid behov med speciallärare och läspedagog

6. Grundläggande vardagsmatematik

LÄRARKOMPETENS

Läraren utgår ifrån deltagarnas muntliga informella matematiska kunskaper och tänkande och utvecklar kommunikativt baserade matematiska färdigheter anpassade till deras individuella vardagsbehov, grundläggande krav i samhället och fortsatta studier.

Kunskaper

Läraren

1. har kunskap om vad informella matematikkunskaper kan vara
2. har kunskap om deltagarnas erfarenheter av matematiska situationer och informella matematikkunskaper
3. har kunskap om grundläggande matematikinlärning med ett didaktiskt vuxenperspektiv
4. har kännedom om hur de fyra räknesätten, procent och bråk förekommer i praktiska sammanhang
5. har kunskap om vuxenanpassad metodik för att utveckla taluppfattning, olika mått- och tidsangivelser, geometriska former, samt diagram, tabeller och statistik av olika slag.
6. har kunskap om vuxenanpassat läromaterial inom grundläggande matematik

Färdigheter och handlingar

Läraren

1. skapar en lärandemiljö/lägger upp en undervisning som ger grundläggande matematiska kunskaper med direkt användbarhet i för kursdeltagarna aktuella och önskade situationer i studier, vardags- och arbetsliv.
 2. skapar en lärande miljö som utgår från och bygger vidare på deltagarnas informella matematikkunskaper och stimulerar dem att använda matematisk information i vardagen
-